Archetype

Οικοκοινότητες και τοπική ενσωμάτωση. Βιώσιμα μοντέλα διαβίωσης και οικοτουρισμού στον 21ο αιώνα

Αλεξάνδρα Γκουράβα - 10/08/2026

Διπλωματική Εργασία

Εικόνα Εξωφύλλου: Οικολογικό Χωριό Ρέιτσελ Κάρσον, στα περίχωρα της πανεπιστημιούπολης Έντεν Χολ του Πανεπιστημίου Τσάταμ στο Ρίτσλαντ. Πηγή: pittsburghmagazine.com

Φοιτήτρια: Αλεξάνδρα Γκουράβα
Επιβλέπων καθηγητής: Δρ. Ιωάννης Καζόγλου
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα: Δασολογίας, Επιστημών Ξύλου & Σχεδιασμού, Καρδίτσα
Ημερομηνία παρουσίασης: 27/2/26

Η παρούσα μελέτη εμβαθύνει στο φαινόμενο των οικοκοινοτήτων και επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στις ελληνικές οικοκοινότητες, μέρος του Παγκόσμιου κινήματος των Οικοχωριών (Global Ecovillage Movement). Βάσει των αρχών της οικονομίας, της οικολογίας και της ενίσχυσης του οικοτουρισμού, η έρευνα θα μελετήσει τη συμβολή τους για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής (μέσα από την κοινοβιακή ζωή).

Η έννοια των οικοκοινοτήτων περιλαμβάνει την επιδίωξη βιώσιμων μέσων διαβίωσης, με έμφαση στην αυτάρκεια, τη συνεργασία και τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Το οικοχωριό είναι ένα μοντέλο παραγωγής πολιτικών πρακτικών που μπορούν να βρουν εφαρμογή στις πόλεις, στη γειτονιά, στα κτίρια. Διακρίνονται μέσω της φυσικής δόμησης των κτισμάτων τους και των βιοφιλικών υλικών τους. Οι μονάδες κατοίκησης δεν είναι απλώς καταφύγια ανθρώπων αλλά αποτελούν εμβληματικά συμπλέγματα που εγείρουν μνήμες από τον τοπικό πολιτισμό της κάθε περιοχής.

Η μελέτη στοχεύει να αποκαλύψει διάφορες πτυχές των οικοκοινοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των υλικών κατασκευής που χρησιμοποιούνται, του συμβολισμού τους, της διαχείρισης των φυσικών πόρων, της κυκλικής οικονομίας που τις διακρίνει, της εκμετάλλευσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της συλλογικότητας, της αυτάρκειας. Διερευνάται ο τρόπος με τον οποίο διαχειρίζονται τις καλλιέργειές τους, το νερό, την κομποστοποίηση, τους δασικούς πόρους, τη δασική βιομάζα, καθώς και το ποιος είναι ο αντίκτυπός τους στο τοπικό τοπίο, την οικονομία, τις ντόπιες κοινωνίες. Εξετάζονται επίσης οι βιοκλιματικές αρχές που είναι εγγενείς στον σχεδιασμό των δομών, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο αντέχουν στις κλιματικές προκλήσεις σήμερα. Ερευνάται παράλληλα η πιθανή αναζωπύρωση της ενίσχυσης των παραδοσιακών γεωργικών πρακτικών μέσω της φυσικής καλλιέργειας. Περαιτέρω, η έρευνα θα ρίξει φως στην επενέργεια των οικοκοινοτήτων των οικοσυστημάτων που τις περιβάλλει και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Η έρευνα θα επικεντρωθεί επίσης στην ιστορική και πολιτιστική διαδρομή γέννησης των οικοκοινοτήτων τόσο σε Ελληνικό έδαφος όσο και σε Ευρωπαϊκό. Θα αναμετρηθεί ο ρόλος της συμμετοχής της ντόπιας κοινότητας στην οποία εντάσσεται το οικοχωριό μέσω της αποδοχής και της συνεργασία τους, της συμβολής τους στη μικροοικονομία, κάνοντας παραλληλισμούς με σύγχρονες έννοιες βιωσιμότητας.

Οι ρίζες των σύγχρονων οικοκοινοτήτων εντοπίζονται στις μορφές συλλογικής διαβίωσης του 19ου και 20ού αιώνα, οι οποίες επηρεάστηκαν από τις ουτοπικές σοσιαλιστικές θεωρίες στοχαστών όπως ο Ρόμπερτ Όουεν και ο Ανρί ντε Σαιν-Σιμόν. Οι θεωρητικοί αυτοί πρότειναν πρότυπα κοινωνικής οργάνωσης βασισμένα στην ισότητα, τη συνεργασία και την κοινωνική αλληλεγγύη, επιχειρώντας, μέσω πειραματικών κοινοτήτων, να αποδείξουν ότι η συλλογική εργασία, η εκπαίδευση και η κοινή παραγωγική διαδικασία μπορούν να θεμελιώσουν μια δικαιότερη κοινωνία. Οι προσπάθειες αυτές συγκροτούν το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο για την ανάπτυξη των σύγχρονων οικοκοινοτήτων ως εναλλακτικών μοντέλων βιώσιμης κοινωνικής οργάνωσης.

«Άποψη ενός φαλανστηρίου, ενός γαλλικού χωριού βασισμένου στην κοινωνική θεωρία του Καρόλου, Φουριέ», λιθογραφία του H. Fugère, χρονολογούμενη στον 19ο αιώνα. - Soc 860.05, Βιβλιοθήκη Houghton, Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ / Wikimedia Commons. Πηγή: commons.Wikimedia.org

Στη μεταπολεμική Ευρώπη αναπτύχθηκε μια νέα κοινωνική αντίληψη που προωθούσε την επανασύνδεση με τη φύση, ως αντίδραση στην εκβιομηχάνιση και την αστικοποίηση. Κοινότητες όπως η Findhorn και οι Bruderhof αποτέλεσαν πρότυπα, συνδυάζοντας οικολογικές πρακτικές με συλλογική ζωή και αρχές ισότητας.

New Lanark, Robert Owen. Πηγή: whc.unesco.org

Αυτά τα διεθνή παραδείγματα λειτούργησαν ως οι πρώτοι "σπόροι" της σύγχρονης βιώσιμης διαβίωσης. Απέδειξαν στην πράξη ότι είναι εφικτή η δημιουργία ενός μοντέλου, όπου ο άνθρωπος επαναπροσδιορίζει τη σχέση του με τη φύση και τον συνάνθρωπό του, θέτοντας τις βάσεις για αυτό που ονομάζουμε σήμερα οικοκοινότητα.

Στο πλαίσιο της έρευνας πεδίου πραγματοποιήθηκε χαρτογράφηση των οικοκοινοτήτων στην Ελλάδα, αναδεικνύοντας σημαντικό αριθμό πρωτοβουλιών, κυρίως στην ηπειρωτική χώρα. Η ανάλυση, με βάση τη χρονολογία ίδρυσης και τη δραστηριότητά τους, δείχνει την εξέλιξη από πρώιμες πειραματικές μορφές της δεκαετίας του 1990 σε πιο οργανωμένα σχήματα βιώσιμης οικονομίας σήμερα.

Ονομασία	Τοποθεσία	Τύπος	Έτος ίδρυσης
1. Nesson Ecovillage	Νέσσωνας Λάρισα	Αγροτική Οικοκοινότητα	1999
2. Αγαποκοινότητα	Μενδενίτσα Φθιώτιδα	Οικοκοινότητα	2012
3. Hives Project	Χαλκιδική	Οικοκοινότητα	2013
4. Korogonas Ark	Λακωνία	Οικοκοινότητα	2017
5. Tinos Eco Lodge	Τήνος	Οικοκοινότητα	2014
6. Οικοτοπία	Ιθάκη	Οικοκοινότητα	1999
7. Οικοχωριό Σκάλα	Σκάλα Χαλκιδικής	Μέλος GEN	1998
8. Free and Real	Β.Εύβοια	Οικοκοινότητα	2009
9. Kalamos Eco-community	Κάλαμος Ιόνιο	Οικοκοινότητα	2014
10. Nea Guinea	Ν.Μάκρη Αττική	Αγροτική Οικοκοινότητα	2009
11.Re -Green	Σελιανά Πελοπόνησσος	Οικοκοινότητα	2012
12.Ecoliving Cycles Rothon Garden	Αθήνα	Οικοκοινότητα	2018

Συμπεράσματα Πρωτογενούς Έρευνας: Η Βιωσιμότητα στην Πράξη

Οι ελληνικές οικοκοινότητες συγκροτούν ένα χωρικό και λειτουργικό παράδειγμα βιοκλιματικού επαναπροσδιορισμού, όπου η αρχιτεκτονική της επιβίωσης ενσωματώνεται οργανικά στο φυσικό ανάγλυφο μέσω της χρήσης ανανεώσιμων πηγών και της κυκλικής διαχείρισης της οργανικής ύλης. Αυτά τα «εργαστήρια» αειφορίας προάγουν μια ολιστική προσέγγιση στον σχεδιασμό, όπου η οικονομική αυτοτέλεια —τροφοδοτούμενη από τον οικοτουρισμό και την αξιοποίηση της δασικής βιομάζας— συνδιαλέγεται με την κοινωνική συνοχή, δημιουργώντας ανθεκτικές δομές που απαντούν στην περιβαλλοντική κρίση.
Οικοτουρισμός ως Μοχλός Ανάπτυξης: Ο οικοτουρισμός λειτουργεί ως εργαλείο διάδοσης της βιώσιμης

φιλοσοφίας μέσω βιωματικών εργαστηρίων. Παράλληλα, εξασφαλίζει την οικονομική βιωσιμότητα των κοινοτήτων, επιτρέποντας την επένδυση σε πράσινες υποδομές.

Υπό το πρίσμα της Δασικής Οικολογίας και της Διαχειριστικής των Φυσικών Πόρων, η παρούσα μελέτη τεκμηριώνει κι απαντά, στο πώς οι ελληνικές οικοκοινότητες αποτελούν πρότυπα λειτουργικής ενσωμάτωσης στο δασικό και αγροτικό οικοσύστημα. Η εφαρμογή της αναγεννητικής γεωργίας και η αξιοποίηση της δασικής βιομάζας —με χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Νέσσωνα που επιτυγχάνει μικτό κέρδος €23.000 /έτος, από την ορθολογική υλοτομία— αναδεικνύουν τη δυνατότητα μετάβασης από την απλή προστασία στην ενεργή, βιώσιμη διαχείριση των δασικών πόρων.

Παράλληλα, το υβριδικό μοντέλο αγροτο-οικοτουρισμού, το οποίο συνεισφέρει έως και το 35% των εσόδων σε κοινότητες όπως η Σκάλα, αποδεικνύει ότι η διατήρηση της βιοποικιλότητας μπορεί να αποτελέσει τον κύριο άξονα οικονομικής ανθεκτικότητας της υπαίθρου. Οι κοινότητες αυτές λειτουργούν ως «ζωντανά εργαστήρια» αειφορίας, όπου η παραδοσιακή δασική γνώση συνδυάζεται με σύγχρονες ενεργειακές λύσεις, προσφέροντας έναν εφαρμόσιμο οδικό χάρτη για την περιφερειακή ανάπτυξη και την ανάσχεση της κλιματικής κρίσης.